

onderzoek ook bepaling van ten zoudende meenen dat de herder en u o.i. moeten l anderen zin Dienaar des leeraar. Met ouden ook dan gemeente één en naar het vel eens doen t van herder moest hij bij it tot Woord-

hoop, dat de erughuiveren, g in elk geval moeten door-kerken eerst t van die be-moge komen eld worde, en nleer er ge-erkregen. Als geen genoeg-egelijk wach-t is een ge-schriftuurlijke . FRANCKE.

INSLEVEN

uis

kte hem een

id zij een ge-zoo Gij een-let, en mijner t, maar geeft oo zal ik dat s en daar zal

oovige vrouw,

gespeend had, n hoopgries-

fadaad dezer , als iets, dat eestelijke, ge-

eerstgeborene, oo heel graag zorgen te wij-'s avonds te e kleeden, om i en met haar voorspoedige met hem zijn droefheid te

er, als zij haar al kan 't zelfs en! Hoe erg

en we dan al, den, optreden. i alles en nog vragen, die ik len, bij welke rijgen ze ant-rugel kunnen; n en het zich dan reeds al 15- en 16-jari-derzoek, inge-r van het „Dr or geslachts-onderzocht uit ceerd in 1949, r zijn, ook in ar, reeds moe-wangenschap! de door hem e en niet be-belljgende pro-sen religie te or belljgenden, de cijfers wel ts enkele per-

nen, hoe erger lgen, die eruit eden, om ons igs en meis-deren bewaak-jes van dezen

vindt een moeder het, als haar dertienjarige jongen het huis uitgaat, omdat hij ergens anders in den kost moet, voor het volgen van voortgezet onderwijs, en hoe verlangend ziet zij er naar uit, hem gedurende de vacaties weer een paar weken of langer thuis te hebben. Met wat voor zorgen laat ze haar volwassen zoon naar zijn garnizoensplaats vertrekken, of naar het buitenland. Het kan vaak niet anders; de nood is haar opgelegd — maar anders?

Wat deze moeders doormaken, heeft ook moeder Hanna doorgemaakt. Alleen niemand legde het haar dwingend op. Zij had het aan zich zelf. En toch — ze heeft, toen haar jongsten nog zeer jong was (zegt onze Statenvertaling) vrijwillig afstand van hem gedaan: vrijwillig en voor altijd. Hij zou des Heeren zijn, niet van haar! Toegewijd aan Zijn dienst, zijn leven lang! Zoo had zij het beloofd, wel wetende wat zij deed; in volen ernst!

En daarom deed zij het — al zal het haar gesmart hebben, dat zij, aan den avond van den dag, waarop zij hem den Heere had overgegeven, en hem bij Eli achterliet, zonder haar jongen naar huis terugkeerde.

Te meer, omdat ze wist hoe goddeloos het in Silo toeling; hoe Eli's zonen, zelf priesters, met het heilige den spot drevén en Israël deden zondigen; en dat het gevaar groot was, dat ook haar zoon door het voorbeeld van deze ontrouwe dienaren zou worden verleid, de heiligheden des Heeren te verachten gelijk zij zelven.

Maar toch heeft ze, gebonden door haar gelofte, niet gearzeld, wetende, dat de Heere machtig was hem daar te bewaren, zoo goed Hij zich machtig getoond had een gealoten moederschoot te geven.

Ja, het was haar een vreugde hem te mogen wijden aan den dienst des Heeren in Zijn heiligdom; het was haar hoogste eere, dat de Heere haar had willen verkiezen, opdat uit haar een knecht des Heeren zou worden geboren, nog meer knecht, dan zij zelve was een dienstmaagd des Heeren — zooals zij zich gaarne noemde.

Daarmee in overeenstemming was dan ook, dat zij — geheel anders dan de aartsvader Jacob, die voor zijn meestgeliefden zoon Jozef een veelvorigen rok maakte — zij hem het liefst gekleed zag in den lijfrok, de uniform van allen, die dienden voor het aangezicht des Heeren.

Elke moeder stelt er haar eere in, dat haar kind keurig gekleed wordt; daar heeft ze haar laatste geld voor over; het is haar trots, als het zelfs anderen opvalt, hoe haar kind zoo knap voor den dag komt. Maar Hanna is er tevreden mee, dat deze haar jongen niet anders draagt dan het nederige kleed der dienstbaarheid.

Hoe heeft in later dagen de trotsche Michal, Sauls dochter, er zich aan geërgerd, toen haar man, de koning, op den dag der blijde inkomst van de ark, zijn koninklijk kleed aflegde en zich omgordde met den linnen lijfrok, alsof hij geen regeerend vorst ware, zich gelijkstellende met de geringsten des volks!

Niet alzo Hanna. God heeft haar geleerd, hoe des Heeren welbehagen is over de armen, en de nederigen; daarom roemt ze in haar zwakheid en begeert ze voor haar zoon niets anders, en niets meer, dan dat hij moge zijn een nederige dienaar in het huis haars Gods; daarom voor hem geen mooier kleed dan de linnen lijfrok der priesterschap.

En het is haar een weelde zelf voor hem dit kleed der nederigheid te weven. Het staat er zoo eenvoudig. „En zijn moeder maakte hem een kleinen rok, en bracht hem dien van jaar tot jaar, als zij opkwam met haar man om het jaarlijksch offer te offeren”.

Evenals wij onze moeders dagelijks bezig zien, zoo vaak zij er den tijd voor kunnen vinden, met breien en naaien, om voor hun kinderen wat nieuws te maken, vooral voor haar jonge kinderen — zoo, heel gewoon, roerden zich ook de handen van deze godzalige, dankbare moeder: eerst om het vlas te spinnen; en dan te weven, en eindelijk om van 't zoo gewonnen linnen den rok te maken; dankbaar daarvoor dat ze het mocht doen voor haar eigen kind; meer nog, dat zij daarin mocht bezig zijn, om een dienstknecht des Heeren te mogen toerusten tot zijn dagelijksch dienstwerk en zoo te mogen zijn, zij zelf, een dienstmaagd des Heeren; en Samuël zich mocht weten de zoon van de dienstmaagd des Heeren, gelijk David bidden kon: „Verlos den zoon uwer dienstmaagd”, en de auteur van Ps. 116 kon getuigen: „Och Heere, zekerlijk ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd!”

Maar meer dan Hanna, de dienstmaagd des Heeren, de moeder van Samuël, is Maria, de dienstmaagd des Heeren, en tegelijk de moeder des Heeren;

en zalig alle moeders, die in het baren en opvoeden harer kinderen niet anders willen zijn dan dienstmaagden des Heeren en voor haar kinderen als schoonste kleed begeeren den christelijken ootmoed, den lijfrok der dienstbaarheid in het huis des Heeren, hetwelk is Zijn gemeente.

HUISMAN.

AAN EEN JONGEREN TIJDGENOOT, No. 42

Kerf in de schuit of baken in zee?

Amice,

In onze familie houden we allemaal sedert 1854 van Kampen. In de laatste jaren is het er niet minder op geworden. De Kampenaren zullen, denk ik, dat wel gezellig vinden, want wij hebben een groote familie.

Nu is Kampen van ouds bekend als een wijze stad. Ze heeft wel den naam de stad der dwaasheden te zijn, maar dat ligt niet aan de Stad, doch aan de ommelanden. De meeste niet-Kampenaren hebben van Kampen alleen maar onthouden, dat er „Kamper uien” zijn gepleegd; ze verstaan dan onder die „uien” allerlei dwaasheden, uitgehaald door magistraat en bevolking. De laatste Kamper ui zien enkelen daarin, dat er in dat „gat” twee theologische hogescholen zijn, ééne, die ultimo gebonden is aan 1618/9, en een andere die ultimo gebonden is aan 1944. De Kampenaren dragen deze verdenking van dwaasheden te hebben uitgehaald met voorbeeldige wijsheid: ze weten immers, dat wie de dwaasheden van een ander dóórheeft, de wijste is. En zoo staat het met de Kamper Uien. Wijlen de heer J. H. Kok, die voor Kampen zich zeer verdienstelijk gemaakt heeft, heeft dat eens overduidelijk aangetoond in een brochure onder den titel: „De „Kamper-Uien”..... Import” (1936). Het troostelijkste kapittelje uit dit geschrift van 84 blz. is het hoofdstuk: Hoe is Kampen gekomen aan de „Kamper Uien”? Daarin bewijst, zoo geloof ik het te mogen zeggen, de heer Kok, dat al die „dwaaze stukjes” uitgehaald zijn, niet in Kampen, maar in een denkbeeldige stad, genaamd Laleburg. Geen Kampenaren, maar Lalen hebben die dwaasheden uitgehaald. Het was dan ook een Lalebuch (een Narrenboek), waarin een duitach anonymus, in 1597, vertelde van de lalle der Lalen. In 1614 verscheen een herdruk. Daarin maakte de schrijver het verhaal al weer een beetje mooier. Laleburg (Lalenburg) werd toen gezegd te liggen in Mismopotamia, achter Utopia. En de auteur verklaarde te wonen in Ypsilburg.

Van die verhaaltjes nu heeft een Kamper ingezetene, later drukker van zijn eigen werk (net als de Heer Kok), een uittreksel, verholandscht, uitgegeven. De man heet J. J. Fels; duitseher van afkomst. Hij kende het Lalebuch dus. De geestigheid straalt uit zijn leuken kop: het portret gaf de heer Kok erbij. Hij noemde zijn stukjes

Kamper Stukjes, net zooals je spreekt van den Enkhulzer Almanak.

En dan moet je weten, dat de uitgaaf van 1597 nog niet eens de eerste was; de heer Kok vermeldt als oudste bekende uitgaaf een boekje Seltzamer Geschichte der Lallen zu Lallburg. Laleburg 1497. Het was toen de tijd van de Erasmus (de Erasmus-typen bestaan er ook, of liever de afdrucken van het Erasmus-type). Erasmus schreef: Lof der Zotheid. Noemt men hem daarom den grootsten zót? „Leverancier van Rotterdamse Uien”, staat dat soms op zijn standbeeld in Rotterdam? Is het Erasmusgymnasium een Uien-gym? Niemand die het zou beweren. Maar dan moet ook de Kamper Fels niet beloond worden met de fabelachtige, en toch maar fabuleuse schande van de Kamper uien. Die Kamper man had de duitse lalen (lallen) door. Hij wist, dat lallen een eigenaardige manier van spreken was; dat lallein (spreken) een grieksch woord was, met een zeer eigenaardige historie (denk aan het in den bijbel bekende verschijnsel van glossolalie, spreken-in-tongen, waar een mensch-met-zijn-verstand-niet-bij-kan); dat lallatie, fransch lallation, beteekent: het lallen, de verkeerde verdubbeling van de letter l (dat heet: lambdacisme) of ook door de verandering van de l in een r: bijvoorbeeld: een raadsel-opgaaf besluten met: „la, la, wat is dat?” of: „de Lalen zijn maar raren” weergeven als: „de Raren zijn maar raren” en zoo meer. Fels wist, dat lalletiek de spraakleer was. Kortom: hij wist veel meer dan de halve wijzen; hij had de dwaasheden van de anderen door, en was dan nog zoo vriendelijk de Lalenburgers-dwaasheden te transplanteren naar Kampen, zooals vlaamsche schrijvers bijbelsche verhalen verplaatsen naar Vlaanderen (Maria loopt dan langs de Nethe), of zooals Joseph Wittig, toch ook geen kwajongen, want de roomsche kerk kreeg met hem moeite, het kindeke Jezus brengt in een kamertje in het Silezische dorpje Schlegel, want: „éik dorp ligt tusschen hemel en hel” (I, 28): Bethlehem ligt in de buurt van Schlegel en Ebersdorf, en de Annaberg in die buurt is zoo oud als het Oude Testament: het kindeke Jezus in Silezië, en nog wel elders ook.

Met het kindeke Jezus nu zou ik liever niet zoo lallen; maar met het lallen wel. Die Fels-uit-Kampen heeft Lalenburg (dat later in Schildburg veranderd werd) laten herleven in zijn uitgaaf „Kamper Stukjes”; en hij bleek zijn tijd te kennen, want in 1811 was het oude Narrenboek weer herdrukt door F. H. v. d. Hagen, die van Lalenburg Schildburg maakte: hij was waarschijnlijk bang, dat men in zijn tijd niet meer wist wat lallen was. Of, hij vond, dat lallen met Schild te maken had. Dat kan ook.

Toen Fels dus die oecumenische dwaasheden in Kampen transplanterde, was hij wijs: hij wou maar zeggen: ieder in Vlaanderen, in Silezië, in Ebersdorf, in Amsterdam, en waar ook ter wereld, ieder zegge: de dwaashed kon bij mijn volksken geboren zijn: ik kon wel een Schildburger, een Lalenburger wezen: de zotheid is toch een algemeen verschijnsel en gelukkig wie met den paradoxalen lóf-der-zotheid inkeert tot zichzelf. Wat een Kamper wijsheid! Fels heeft — de heer Kok vertelt het — „den Schout van Schildburg” veranderd in den „Praeses van Kampen”. Als ze overal zoo wijs geweest waren, dan zou de stedemaagd van Kampen niet de Assepoester van haar trotsche dwaze zusters worden zijn, maar zou Kampen hebben gegolden als plaats-der-wijsheid, die de dwaashed tenminste léerde kennen en er grootmoedig aandeel in nam. Maar de toeristen, die Kampen „doen” hebben het nóg niet door.

Jij, hoop ik wel: Adolphus Venator althans schaaft zich graag onder de burgers van Schildburg, zijn dwaashed bekenkende.

Maar laat ons niet langer lallen over Kampen, doch uit één van deze Lof-der-Zotheid-verhalen wijsheid puchen. Ik koos ditmaal voor jouw en mijn gebruik een aardig verhaaltje. Het staat op bl. 74. De Schildburgers — lees ik daar — duchtten eens oorlogsgevaar: de kans was groot, dat hun moole raadhuisklok door den vijand zou worden geroofd. Om er wapentuig van te maken. Ze zouden de klok dus maar in volle zee laten zinken: na den oorlog konden ze haar er weer uit ophalen. Maar

een politieagent loopt te surveilleren. Ten eerste moet dit „waken” niet opvallend zijn. Ten tweede moet het niet enkel negatief zijn: verbieden als dit gebeurt; oppassen dat ze dat niet doen. Neen, het „waken” moet ook positief zijn; het moet een leiden zijn; een geven van dit; een inleiden in dat. Het is niet waar, dat de jeugd geen leiding wenscht of leiding altijd onaangenaam vindt. Zeker, verschillende jongeren pijpen er met den mond fel tegen op om „geleid” te worden; maar, heimelijk, al willen ze het langen tijd niet toegeven, vinden heel velen het toch wél fijn, om steun en bijstand van een oudere, die hen begrijpt, te ontvangen.

En vooral later leeren ze er vaak o zoo dankbaar voor zijn. Ook al ging de leider dwars tegen hun ideeën in!

Maar, zooals ik reeds aanduidde, de leiding, die gegeven wordt, moet niet opdringerig zijn. De jeugd moet die leiding niet voelen als een knellend keurslijf. De leiding moet voor den jeugdige een steun zijn; een steun, die juist datgene geeft, dat het opgroeiende kind op een bepaald moment noodig heeft.

Heel veel moeilijkheden, den omgang van jongens en meisjes betreffende, vallen weg, wanneer de opvoeding in het gezin goed geweest is en nog is.

Van een degelijke opvoeding thuis ondervindt de jeugdvereniging niet dan goede gevolgen; van een verwaarloosde, ontrouwe opvoeding niet anders dan narigheid.

De jeugdvereniging kan nu eenmaal niet werken zonder den invloed van het gezin van oogenblik tot oogenblik te ondervinden.

Niet genoeg kan gewezen worden op het groote belang van een opvoeding in reinheid thuis; en in eerlijkheid. Het schaamtegevoel, dat toch gegrond is in de Heilige Schrift, moet bij de kinderen, zoo vroeg zulks mogelijk is, tot ontwikkeling gebracht worden. En een afachuw moet ze bijgebracht worden, en een vlieden, van alle on-reinheid, als zijnde ingaande tegen wat de Heere duidelijk van ons eischt. Natuurlijk wil ik niet gezegd hebben, dat het huwelijksleven, wanneer dat geleid wordt naar den eisch des Heeren, ook maar iets met onreinheid te maken heeft. Een fout, die maar al te veel gemaakt wordt. Zeer tot schade van de opgroeiende jeugd, die den indruk wel haast móet krijgen, dat het, op z'n minst genomen, toch minder net is, wanneer daar door vader en moeder met de kinderen over gesproken wordt. Al wat dit huwelijksleven betreft, moet juist, stukje voor beetje, naar dat de kinderen ouder worden en zelf het huwelijk dichter en dichter naderen, in het gezin, eerlijk en open met hen besproken worden.

Die reinheid moeten de kinderen vooral, van hun prieste jeugd aan, dagelijks zien in de heele levensopenbaring van hun ouders; in de wijze, waarop ze met elkaar spreken en handelen en waarop ze leiding geven in het gezin. Dan zullen zulke ouders niet eens zoo opzettelijk, als een politieagent, achter hun groter wordende kinderen behoeven aan te zitten. En alle dingen zullen dan niet eens, heelemaal tot in de finesses, besproken behoeven te worden. Om maar één ding te noemen: om een ongewenschte zwangerschap van een der dochters te voorkomen, zál niet eens tot in de finesses van de gevaren van den omgang met jongens getreden behoeven te worden. Kinderen voelen ook nog wel iets zelf aan!

P. JASPERSE.

net toen ze het mooie kunststuk overboord wilden gooien, vroeg één der werkgasten: kunnen we later de plek wel weervinden, waar de klok is neergelaten? Geen nood, zei de schout, dat kan: we zullen de plek wel merken. Hij nam een mes, sneed in het boord van het schip een flinke kerf, daar, waar de klok langs zou moeten bij den grooten duik; men liet ze buiten boord precies langs die plek, en vonden natuurlijk na den krijg de klok nimmer weer.

Zoo is het verhaal: er bestaan variaties natuurlijk; een deensch schrijver laat een hollandschen boer (de hollanders hadden destijds nog den naam „steenrijk“ te wezen) op een trekschuit de plaats met een krijtje merken, waar zijn portemonnaie, een vette, in het water was gevallen.

Niets ernstigs, dezen keer, in mijn briefje, vind je zeker?

Maar nu komt de toepassing. Ik dacht, toen ik dat verhaal las, aan een opmerking van den bekenden amerikaanschen schrijver Heyns, je weet wel, over wien nog al eens wat te doen is. Die schreef eens over het verbond, en in verband daarmee over het subjectivisme. Hij zei toen: men moet het anker niet werpen in den bodem van het schip, doch in den rivierbodem. Niet in zijn eigen ziel (met „kenmerken“), maar in Gods belofte.

Dat is nu precies hetzelfde als de moraal van de Kampenaren, de Schildburgers, de Lalen, de Grand-Rapidsburgers, want daar schreef Heyns in de eerste plaats voor; en ik kan me niet voorstellen, dat er in Grand Rapids, of Amsterdam, of Kampen, in Apeldoorn, of Rotterdam zijn, die daartegen iets willen inbrengen.

Zoowel de klokbeveiligers van Schildburg, die van de zee hun safe wilden maken, als die andere domme lieden, die het anker uitwerpen in den bodem van hun eigen schip, weten niet, dat zich „oriënteren“ gebeuren moet naar een vast punt. Oriëntatie, daar hoor je tegenwoordig erg veel van. In de dagen van dr. J. G. Geelkerken was het de vaste gewoonte, mekaar te vertellen, dat we een nieuwe oriëntatie noodig hadden. Dat woord beteekende in de pers van die dagen niet veel anders, dan dat je „thuis“ moest zijn vooral in andere huizen dan je eigen woning. En dat je een nieuwe, een her-oriëntatie zoeken moest, om je uitgangspunt elders te zoeken, dan waar het eerst was. Maar vaak werd vergeten, dat „oriëntatie“ komt van „orient“, het oosten. Dat is een vaste richting; als men een kerk bouwt met het koor naar het oosten, weet men, dat al die kathedralen naar één richting wijzen. Als een schipper op zee de positie van zijn schip bepalen wil, moet hij niet naar een of andere mistbank, of naar een drijvende ijsberg zijn plaats berekenen, want dat zijn beweeglijke dingen, evenals zijn schip beweeglijk is; hij moet de vaste poolster zoeken. Ten minste, als ik het niet mis heb, want ik ben maar een jager (venator,) maar geen schipper. En wil hij zijn schuit vastleggen, dan moet hij een vast punt hebben op een vasten bodem: een ankerplaats in den rivierbodem, of een paal aan den wal. Zoo hadden die Schildburgers zich georiënteerd in het schip, maar niet naar een vast punt buiten het schip.

Amice, zouden we niet een beetje vaker aan die Schildburgers mogen denken? Ze konden hun klok niet weervinden, want ze waren hun plaatsbepaling kwijt, of liever: ze hadden er nooit aan gedacht. We hebben enkele weken geleden tot twee keer gekeuvel over Thijs Booy: ik vind zijn boek zoo iets als een Schildburger uit: tegen alle mogelijke vijanden wil hij de kerkklokken en andere kerkschatten beveiligen. Maar als je vraagt: waar ligt nu het depositum van de kerk?, en hoe staat het met de plaatsbepaling? dan krijg je een opstapper, want die vraag is uitgegaan van een antibarthaanschen kijk op de mogelijkheid van plaatsbepaling: en Thijs Booy vindt, dat Barth mishandeld wordt door wie zulke vragen stellen. Hij heeft een flinke kerf in de scheepswand gegeven: daar en daar begint operatie Zoo-en-Zus. Maar zijn schip drijft verder; de oriëntatie is naar binnen, niet naar buiten, niet naar het vaste punt.

Ik geloof, dat boeken als dat van Thijs Booy symptomatisch zijn voor onzen tijd. En dat de Lalen, Schildburgers, Kampers zeer in trek zijn. Niet in hun blecht, maar in hun dwaasheid.

Een kaart van je schip, niet van de zee; parallel verschijnsel is: verschrikkelijk veel verstand van „de ziel“ (en erg veel kerven gezet door psychiateren, freudlaan of wat anders, in zieleits die op drift geslagen zijn); maar een radikaal afwezig zijn van zelfs eenig „begrip“ voor een wereld-beschouwing, een vaste belydenis aangaande hemel en aarde; daarentegen een haast schamper lachen, als je spreekt van oriëntatie op de vaste punten in het heelal, in kaart gebracht door God in het Woord der openbaring.

Zielebeelden, nauwkeurig, meneer: met een Leica, merk Oedipus, geven ze een foto van je ziel, en maken ze scherpe opnamen van je „Operatie-klokbeveiliging“: daar stond jij en hier stond ik, en ginds hing de kabel, en daar heb je de kerf. Keurige vergroting, naar wensch. Maar wereldbeelden? Dogmatiek? Kennis van God-in-verhouding-tot-de-wereld?, ho maar. Niet noodig: zielebeelden zijn wat anders dan wereldbeelden.

Je kunt de situatie tegenwoordig zoo teekenen:

Als je een kerf in je zielelschuit hebt, en dat ding laat zien, dan zeggen ze: jonge, jonge, wat een kerel. Multatuli. Hij heit veel deurstaande, schipper. Kijk, daar is te aan 't hijschen geweest: een, twee, drie, haal op je heil, en zoo trok dat touw, en de zware klok ging recht van boord, en hij heeft gezweeft, nee, maar, wat een werker....

Maar als je zegt: zouden we geen baken-in-zee zetten, dan zeggen ze: wat een dwaas, dat klinkt zoo naar ouderlingen en dommees, naar antibarthaansche lui, die alles willen weten; laat dien éénen Schildburger maar lallen.

Neem de Hervormde Kerk tegenwoordig. Ze weten allemaal: een reuze kerf in het schip; klok 1816 overboord.

Maar geen mensch weet nu meer, waar hij is, waar hij aan toe is. Want het nederlandsch van de huidige barthianen kan niemand lezen. Bovendien heeft het de strekking: oriëntatie als een dwaasheid te brandmerken.

Nu, denk er eens over, en neem een schildburgsche spreuk aan: lever een baken in zee, dan een kerf in je schuit. Denk er aan, dat in jouw leven twee keer ge-

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Het blijft onze taak, onze Heiland heeft het Zijn kinderen gezegd, de teekenen der tijden, dus ook van onzen tijd, te verstaan.

Daartoe is geen geleerdheid noodig. De eerste voorwaarde is, dat wij ons zelf kennen in het licht van Schrift en belijdenis. De tweede, dat wij nauwlettend lezen en ter harte nemen wat het Woord Gods ons zegt van den gang der historie. De eenvoudige, geloo-vige Bijbellezer ziet de dingen van dezen dag dan beter dan alle humanistische en socialistische grootheden tusaam.

Leven wij zoo, dan zien wij duidelijk den rampzaligen weg, waarin ook ons volk wordt geleid.

Ik sprak van humanisten en socialisten. Zij zijn feitelijk nog niet anders dan hun vaders in de vorige eeuw. Zij blijven gelooven in den vooruitgang. Het zal mogelijk zijn hier op aarde een paradijs te scheppen.

Ik breng maar in herinnering den slotzin van het oorspronkelijk Atlantisch pact: de volken bevrijd van vrees en gebrek. Of wijs op de gedachte, dat men den vrede voor altijd zal kunnen vestigen.

En nu moeten wij eens goed nagaan, wat er wezenlijk gebeurt en wat wij allen dag vreezen.

Het is misschien wel hierom, dat Velsens burgemeester in zijn jongste nieuwjaarsrede heeft gezegd, dat middelmatigheid en halfslachtigheid thans zetelen op het gestoelte der eere.

Velsens gemeenteraad is gelukkig nu uit den brand. Want hij heeft een motie aanvaard, waarin van den burgemeester werd geëischt dat hij die verklaring zou terugnemen. Hij heeft zulks ook gedaan en nu is er althans op die kleine plek geen middelmatigheid of halfslachtigheid. Men kan wat doen tegenwoordig per motie.

En de vooruitgang blijft derhalve vaststaan. In elk geval zijn er in ons volk groepen, die een „levenspel“ hebben bereikt, waarvan zij nu eenmaal geen afstand willen doen.

Als het niet anders kan moeten anderen daar maar voor bloeden.

Nu is het echter opmerkelijk, dat vele wijzen en, naar zij ook verklaren, kenners der historie, zeer sceptisch kwamen te staan ten opzichte van den vooruitgang.

De een zegt: wij leven in voortdurende vrees.

Een ander: onze vooruitgang bestaat feitelijk alleen hierin, dat wij steeds meer middelen ontdekken, om alles te vernielen.

Een derde: wij moeten maar aannemen, dat de menschheid nog in haar kinderschoenen staat, hoe-wel dan ook de kans groot is, dat deze baby in de wieg wordt gesmoord.

Heel merkwaardig is het getuigenis van den bekenden socialistischen historicus, Romein, een zonder twijfel zeer bekwaam geleerde.

Hij vertelt in het moderne tijdschrift: „De Nieuwe Stem“ van „theoretische beschouwingen over den vooruitgang van den tijd“.

Hij zegt: er is in de geschiedenis geen terug. Er is alleen maar verder. Vooruitgang? Dat is de vraag. Voortgang dat is zeker.

Het leven der menschheid is een hachelijk avontuur, en het zal steeds hachelijker worden, en de zucht om het bestaan veilig te stellen — de vakverenigings-leiders mogen het voor gezegd houden — is misschien niet de minst werkzame factor in dat proces van den vooruitgang, dat het leven in feite steeds onveiliger maakt.

Ik vermoed, dat minister Drees dit met hem eens is. Maar — ja, wat zal hij?

Onze bewustmaking, zoo gaat prof. Romein voort, dus, dat wij het proces begrijpen, is op zichzelf niet voldoende om de gevaren te verminderen. Toch zal die bewustwording toenemen. Maar ook dan blijft gelden dat dit bewustzijn op zichzelf nog nooit iets heeft bereikt.

Wat moet er dan gebeuren?

Wat mij betreft, dus verklaart hij, althans dit, dat wij den voortgang, het feit, scherp scheiden van den vooruitgang.

Ja, dat zal wel moeten. Ik wees er reeds in den vorigen brief op, dat men erkent: het resultaat van ons werken staat veelal vlak tegenover het ideaal, dat wij wilden bereiken. Daar schijnt, dus zegt men dan, nog altijd een verborgen wet te zijn, die ons in onze fantasie over den vooruitgang tegenstaat.

Dr. Kuiper placht in zulk geval tegen de mannen van den voortgang te zeggen: gij rekt niet met een sterken vennoot: de zonde.

En er is meer waarmee de mensch dan niet rekt. Het is de Drieëenige God, Die de historie regeert.

Maar ik volg nu verder het betoog van prof. Romein. Hij zegt: wij moeten geen realist zijn, d.w.z. dat wij zouden meenen: zooals het nu eenmaal is, zoo is het goed. Wij moeten in onze concrete situatie het ideaal voor oogen houden.

zegt wordt: het vaste punt buiten onszelf zoeken. In het doopsformulier, slot van de eerste perikoop. En in het avondmaalsformulier: 9e perikoop.

Tot ziens:

t. ADOLPHUS VENATOR.

En als wij zulks doen, dan zullen wij misschien — misschien dus nog — in staat zijn op den duur het demonisch proces van den voortgang tegen te houden.

Het is bekend, dat de menschen, die niet gelooven, dat de duivelen bestaan, graag spreken van demonisch; demonische krachten. Zij wijzen die dan gaarne ver buiten zich zelve aan. Demonisch, dat was de nationaal socialist. Dat is nu de communist. Al de anderen zijn idealist; zij houden aan het ideaal, dat de mensch in wezen goed is, en zichzelf in eigen kracht een kostelijk levenshuis hier op aarde bouwen kan, met niet dan vrede, soms zelfs „christelijken vrede“, vast.

Prof. Romein meent, dat men misschien, door het vasthouden aan zulk ideaal, het demonische zal kunnen beheerschen. D.w.z. in zooverre, dat men de positieve pool versterkt en de negatieve neutraliseert.

Zeker is dat niet. Maar dit staat voor hem vast, dat, als hij zijn ideaal moet laten varen of verzaken, de wereld aan de blinde krachten van den voortgang wordt overgelaten, zoodat het einde een onvoorstelbare catastrofe zal zijn en het leven terugkeert tot het „woest en ledig“, zooals het in den beginne was.

Er moet naar zijn meening nu deemoed zijn en kracht van verbeelding, een exacte verbeelding, waarvau Goethe reeds sprak: moed en verbeelding, die kunnen voeren tot de volledige ontplooiing van de onuitputtelijke mogelijkheden, die met het historisch menschzijn in zijn oneindige menschevording zijn gegeven.

Hieruit blijkt, dat men dus precies dezelfde bleef, die men in de revolutionaire achttiende en negentiende eeuw was. Wat zal men ook anders?

Ik verbaas mij daar heelemaal niet over. Er is alleen reden tot verbazing over het feit, dat menschen, die zeggen het Woord Gods te aanvaarden, met de idealen door prof. Romein genoemd, praktisch en exact kunnen meegaan. Men moet, dunkt mij, al een heel elegant christen zijn, om niet te begrijpen, dat Groen van Prinsterer het goed zag, toen hij zeide, dat Europa, voortgaande op den weg der revolutie, straks met allerlei luchtspiegeling voor oogen, den afgrond eener revolutie tegemoet gaat, waarbij die van 1789 nog slechts kinderspel was.

Wij hebben trouwens in het nationaal socialisme al heel wat anders beleefd, en zien door het communisme ook reeds heel wat anders aandurven. Er is eenige verandering gekomen, maar die maakt de zaak heel wat erger.

In de vorige eeuw geloofde de mensch in zijn rede. Men was rationalist. De rede, het verstand van den mensch, en dan vooral het hogere verstand van den wijze, zou alles leeren doorzien en alles goed maken in voortdurende vooruitgang. Daar kon wel eens een storing komen, als b.v. een wereldoorlog, maar daarna werd de zekerheid nog groter. Dan zou het zijn: dit nooit weer. Zoo beleefden de menschen aanzag. Het was in 1815, daarna in 1918 en nu weer in 1945.

Wij blijven voortgaan, wij bouwen op de rechten van den mensch, wij bevrijden de volken van vrees en gebrek.

Thans is dit geloof in die schoone rede gebroken. Men spreekt nu van irrationalisme, dat nog steeds aan kracht wint.

Wat is dat eigenlijk? Feitelijk niets anders dan mystiek.

Deze mystiek, die wonderlijke beweging van het natuurlijke menschenhart, was ook in de Fransche revolutie, in de achttiende eeuw zeker niet afwezig. Zij blijft den natuurlijke mensch steeds heel dicht bij. Geen wonder ook, want hierin spreekt de zondeval het sterkst; het geloof in de leugen des satans: gij zult als God zijn.

Men was in de dagen der revolutie zeer bewogen. Grootte bewogenheid, die de oproerige scharen in even groote emotie zette, als ook de godsdienstige mystiek dit vermog. Er werd veel gewoend in die dagen, en men was buitengemeen gevoelig, wat niet verhinderde, dat men, als de oogen droog waren, met groote ongevoeligheid het werk der guillotine aanzag. Wat weer bevestigde de waarheid, dat deze mystiek den mensch hard maakt als een steen.

Maar de „goddelijke“ rede van den mensch stond dan toch op den voorgrond en regeerde de vorige eeuw met haar ideaal van den voortgang.

Wij zien, dat de menschen dit ideaal niet willen loslaten. Zij zeggen: als wij dat moesten doen, wat werd er dan van ons?

Maar nu grondt men zich dan niet op de rede, maar op de diepe gevoelens, die in het onderbewuste van den mensch leven. Men gelooft zelfs aan het wonder. Daar kunnen mirakels gebeuren heelemaal tegen het gewoon gezond verstand van voorheen in.

Men kan dingen doen, die lijnrecht tegen elkander ingaan.

Al meer uitgeven en toch overhouden. Alle vastheid van het geld wegnemen en toch leiden tot sparen met een propaganda, die het tekort vergroot. Men kan de loonen verhoogen en toch de prijzen vastleggen en een prijsverhooging stopzetten. Men kan met geregelde tekorten werken, om over te houden, als het maar lang genoeg duurt.

Zooals die appelenvrouw, van wie minister Heemskerk eens verhaalde, die op elken appel, dien zij verkocht, verloor. Haar winst zat in de menigte. Dit alles is „irrationeel“, d.w.z. het gaat tegen de rede, het „gezond verstand“ in.

De mystiek wint het van het „realisme“, zooals prof. Romein het zegt: zij overheerscht het verstand. Maar een tegenstelling is hier niet.

Wan
neerd
Denke
Barthi
eigen
van v
dat hi
schen
teerde,
Hier
komst.
van zi
pen. H
was.
„alles
Deze
van vi
ondant
zelfde
Wij
reldges
Met

We
vestigd
de niet
meense
gaande
mer in
baar a

WI
De
weest
stellin
ik als
op W
grote
vrijst
drecht
Ma
eensig
gen v
De
blijck
lende
een
He
later
hebbes
uit de

De
schoon
dacht
te di
weer
een m
kunne
predik
over
Grave
Was
De
is eer
Ik de
noems
niet-g

Er
Kerk
door
De
een v
He
unieu
langa
nen v
wijst
de be
wond
inslas
verkr
kant
waar
gevo
wend
ook e
predik
Was
gege
groep
een g
willer
Of

We
Als de
vrag
aan d
synodo
den be
niets,
alles in
Maar
ook de
willen
Een
doch v